

Міністерство освіти й науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський держаний педагогічний університет»

Факультет гуманітарної і економічної освіти
кафедра педагогіки

**Методичні рекомендації до виконання курсових робіт
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
що навчаються по педагогічних спеціальностях**

Укладачі:

Цибулько Л. Г

Білецький О. А

Плюхіна Н. П.

Слов'янськ- 2022

УДК 378.016:37:001.8(072)

M54

*Рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 10 від 27 червня 2022 р.)*

Рецензенти:

Шайда Н.П., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Дичко В.В., кандидат педагогічних наук, доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

M54

Методичні рекомендації до виконання курсових робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, що навчаються по педагогічних спеціальностях / уклад. : Л. Г. Цибулько, О. А. Білецький, Н. П. Плюхіна. Слов'янськ, 2022. 47 с.

В рамках навчання в вищому педагогічному навчальному закладі здобувачі вищої освіти виконують ряд дослідницьких робіт, серед яких написання курсової роботи є одним з найважливіших етапів оволодіння професійними компетенціями. Виконання курсової роботи спрямоване на розвиток у здобувачів основ наукового мислення, творчих здібностей; засвоєння ними навичок самостійної пошукової роботи, пов'язаної з аналізом і критичним оцінюванням наукової й методичної літератури, сучасних джерел інформації; систематизацією й узагальненням чужого й власного педагогічного досвіду.

УДК 378.016:37:001.8(072)

© Л. Г. Цибулько

© О. А. Білецький

© Н. П. Плюхіна

Зміст

Пояснювальна записка	3
1. Вимоги до структури й змісту курсової роботи.....	4
2. Як написати вступ.....	5
3. Як написати основну частину курсової роботи	11
4. Як написати висновок	20
5. Вимоги до оформлення тексту.....	24
6. Захист і оцінювання курсових робіт	31
7. Словник основних термінів і понять, використуваних у процесі психолого-педагогічного дослідження.....	33
8. Рекомендована тематика курсових робіт	41
Список літератури	44

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах реалізації новітньої концепції «Нова українська школа», сучасній школі необхідний педагог, чия дослідницька діяльність є основою і гарантом інноваційного перетворення освітнього процесу, підвищення його продуктивності. Відомий педагог-учений В. О. Сухомлинський писав: «Вищий етап педагогічної творчості – комбінація практики з елементами наукового дослідження».

В рамках навчання в вищому педагогічному навчальному закладі здобувачі вищої освіти виконують ряд дослідницьких робіт, серед яких написання курсової роботи є одним з найважливіших етапів оволодіння професійними компетенціями. Виконання курсової роботи спрямоване на розвиток у здобувачів основ наукового мислення, творчих здібностей; засвоєння ними навичок самостійної пошукової роботи, пов'язаної з аналізом і критичним оцінюванням наукової й методичної літератури, сучасних джерел інформації; систематизацією й узагальненням чужого й власного педагогічного досвіду.

Аналіз практики виконання курсових робіт студентами педагогічного університету і якості формування їх дослідницької компетенції свідчить про значні труднощі, з якими здобувачі зустрічаються в самостійній роботі над курсовим дослідженням. Пропоновані методичні рекомендації написані з метою формування практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти бакалаврського рівню, необхідних для якісного виконання курсової роботи.

Методичні рекомендації складені відповідно до вимог ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ:

1. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ Й ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Незалежно від напрямку професійного модулю, міждисциплінарного курсу або навчальної дисципліни пишеться курсова робота, слід дотримуватися певної традиційної структури наукового твору, до якого відноситься і курсова робота:

1. Титульний аркуш (зразок у Додатку 1).
2. Зміст (зразок у Додатку 1).
3. Вступ.
4. Основна частина (теоретичний і практичний розділи, розділені на глави й параграфи).
5. Висновок.
6. Список використаних джерел.
7. Додаток (за необхідністю).

Обсяг курсової роботи – 30-35 стор.

Основними вимогами до змісту курсової роботи є:

- відповідність структури й наповненню роботи змісту;
- логічний і лаконічний виклад змісту у всіх частинах роботи (розділах, главах і параграфах);
- повний і об'єктивний аналіз найбільш значимих джерел за темою курсової роботи;
- точний опис практичного дослідження, а також його результатів;
- аргументованість висновків, обґрунтованість пропозицій і рекомендацій;
- використання (за необхідністю) таблиць, графіків, діаграм, схем.
- унікальність (не менше 80 відсотків оригінальності тексту курсової роботи)

2. ЯК НАПИСАТИ ВСТУП

Вступ – це вступна частина роботи, у якій автор повинен позначити досліджувану проблему й обґрунтувати необхідність її дослідження. У практиці немає єдиної думки, коли слід писати цей розділ, але бажане, щоб він писався на початку дослідження й коригувався в процесі всієї роботи.

Для того, щоб написати вступ до курсової роботи, необхідно послідовно розкрити зміст наступних положень:

1. У короткій формі розкрити зміст досліджуваних у темі ключових понять. Наприклад, в темі «Формування екологічної культури школярів за допомогою тематичних екскурсій» ключовим поняттям є поняття «екологічна культура». Розкривається зміст цього поняття, його склад (екологічні потреби, цінності, ідеали, екологічне мислення і т.д.) і їхнє співвідношення. Ключове поняття, що міститься в темі, і є об'єктом дослідження даної курсової роботи. Автор повинен дати визначення важливості, значимості цього поняття як явища і його реального стану на практиці. Тим самим необхідно логічно підвести до змісту наступного положення:

2. Обґрунтувати актуальність теми – це значить:

- показати існуючу проблему, її значимість і необхідність розв'язання на практиці саме зараз;
- показати недоліки в педагогічному процесі, що ведуть до зазначеної проблеми, тобто розкрити те, що не влаштовує дослідника в сучасній педагогічній ситуації за цією проблемою.

Позначення актуальності теми буде свідчити про вміння автора відокремлювати головне від другорядного, про його розуміння необхідності з'ясувати те, що відомо в науці й практиці по проблемі дослідження, а також те, що на даний момент є невивченим і невідомим у розв'язанні означеної проблеми.

3. Від доказу актуальності досліджуваної теми необхідно перейти до формулювання основних методологічних характеристик дослідження: об'єкт і предмет дослідження, гіпотеза, ціль і завдання дослідження (Таблиця 1).

4. Розкрити ступінь наукової розробленості проблеми. Ступінь розробленості визначається на підставі короткого огляду наявної за темою літератури. Здобувач повинен познайомитися з усіма значимими роботами (учених, відомих фахівців, практиків тощо) з окресленої проблематики, систематизувати й узагальнити їх, оцінити все зроблене попередніми дослідниками, зробити висновок про те, що дана проблема ще не повністю розкрита в теорії (або розкрита лише частково або не в тому аспекті) і не вирішена в практиці, і, відповідно, вимагає подальшого її вивчення.

5. Позначити практичну значимість курсової роботи – це значить показати, які проблеми в педагогічному процесі (школи або ДО Тaborі) можна вирішити (повністю або частково) за допомогою отриманих результатів дослідження.

6. У вступі автор повинен вказати й обґрунтувати методи дослідження, що стануть інструментом у здобуванні інформації, фактичного матеріалу курсової роботи, а виходить, стануть необхідною умовою досягнення поставленої мети.

Схема визначення методологічних характеристик дослідження на прикладі курсової роботи з теми:

«Формування навичок свідомої дисципліни у дітей молодшого шкільного віку

як складова частина морального виховання»

Об'єкт дослідження:	Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку	Об'єктом педагогічного дослідження завжди стає якась частина педагогічного процесу або явища: <i>навчання</i> (чому-небудь), <i>виховання</i> (яких-небудь якостей), <i>розвиток</i> (яких-небудь здібностей), <i>формування</i> (яких-небудь навичок). Не можна називати об'єктом дослідження, наприклад, початкову школу або підлітковий клуб – це конкретні бази, у яких можуть проходити педагогічні дослідження.
Предмет дослідження:	Формування навичок свідомої дисципліни в дітей молодшого шкільного віку	Тому що об'єкт у даній темі - Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку – це широке поле для дослідження й неможливо його вивчити у всіх аспектах, то для дослідження виокремлюється якась конкретна частина об'єкта – це і є предмет дослідження. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне й частка.
Тема дослідження:	Формування навичок свідомої дисципліни в дітей молодшого шкільного віку як складова частина морального виховання	Тема дослідження народжується зі змісту предмета дослідження, тому їх формулювання найчастіше бувають ідентичні. Тема – це лаконічне формулювання проблеми

Продовження таблиці 1

Проблема дослідження:	Протиріччя між вимогами до дисципліни і її реальним станом на практиці	Проблема – це відповідь на запитання: що треба вивчити з того, що раніше не було вивчено або яку педагогічну ситуацію треба перетворити на практиці.
Гіпотеза дослідження:	<p>Формулюється по наступному стандарту: «Якщо..., те..., тому що...».</p> <p>Це означає: <u>«Якщо</u> зробити те-те..., створити певні умови..., застосувати певні методи..., <u>те</u> відбудеться (розв'язання проблеми), <u>тому що...</u></p> <p><i>З означеної теми гіпотеза буде звучати так:</i> Якщо в школі буде реалізована єдина концепція навчально-виховного процесу, то процес формування навичок свідомої дисципліни буде найбільш ефективним, тому що будуть створені оптимальні умови для розв'язання даної проблеми.</p> <p>У стовпчику праворуч наводиться ще один варіант формулювання гіпотези</p>	<p>Формування навичок свідомої дисципліни в дітей молодшого шкільного віку буде ефективним, якщо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - у школі буде реалізована єдина концепція навчально-виховного процесу; - у шкільну практику будуть перетворені активні методи формування елементів свідомої дисципліни на заняттях і в позаурочний час; - будуть організовані спільні заходи за участю батьків, учнів і вчителів. <p><i>Гіпотеза – це передбачувані умови розв'язку проблеми й шляхи досягнення мети дослідження.</i> <i>Робоча гіпотеза – це тимчасове припущення, висунуте на початку дослідження.</i> <i>Остаточна гіпотеза коректується наприкінці дослідження, коли в процесі дослідження накопичений значний теоретичний і практичний фактичний матеріал і дослідник уже має можливість висунути свій «проект» розв'язання досліджуваної проблеми</i></p>

Продовження таблиці 1

Ціль дослідження	Виявлення педагогічних умов, при яких можливо ефективно формування навичок свідомої дисципліни у дітей молодшого шкільного віку як частини морального виховання	<p>Під час визначення мети курсової роботи можна покладатися на наступні формулювання (ціль практично будь-якого психолого-педагогічного дослідження укладається в одну з них):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Розробка педагогічних основ формування (навчання, виховання, розвитку) чогось у когось. -Виявлення, обґрунтування педагогічних (дидактичних, методичних) умов або передумов формування (навчання, виховання, розвитку) чогось у когось. - Обґрунтування якогось змісту, якихось форм, методів і засобів навчання (виховання, розвитку, формування). - Визначення й розробка якихось критеріїв, рекомендацій, моделей, засобів, посібників. - Характеристика педагогічної концепції (вказується який), доказ її значимості, ролі й актуальності в розвитку сучасної педагогіки або системи. - Аналіз теорії й практичного досвіду педагогів минулого й сучасності по конкретному напрямкові (або конкретної школи), визначення його значимості для розвитку освіти (педагогіки або системи) на сучасному етапі.
------------------	---	--

Продовження таблиці 1

<p>Завдання дослідження:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - вивчити стан проблеми формування елементів свідомої дисципліни в дітей у теорії й практиці; - розробити уявлення про умови формування свідомої дисципліни дітей; - у процесі дослідницької роботи визначити шляхи створення цих умов; - розробити методику формування свідомої дисципліни дітей і запропонувати рекомендації для батьків, вчителів початкових класів і студентів-практикантів 	<p>Якщо ціль - це формулювання й визначення результату, який дослідник прагне одержати як підсумок дослідження, то завдання – це послідовність кроків руху до цієї мети. Це відповідь на запитання, що потрібно зробити, щоб ціль була досягнута. Правильно поставлені завдання визначають «маршрут» дослідження й пошуку розв'язку проблеми.</p> <p>Завдання повинні відповідати на запитання: «Що потрібно зробити?», тому їх формулювання частіше виражається в дієслівній формі (вивчити..., описати..., встановити..., виявити...) за принципом - від простого до складного.</p> <p>Сформульовані завдання стануть пунктами змісту, адже зміст – це «короткий зміст» ходу дослідження. Таким чином, хід дослідження здійснюється через послідовне розв'язання поставлених завдань.</p>
------------------------------	--	---

3. ЯК НАПИСАТИ ОСНОВНУ ЧАСТИНУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Основна частина роботи – це головний розділ роботи, її «ядро», у якому автор розкриває весь хід теоретичного й практичного дослідження. В основній частині всебічно й глибоко аналізуються всі сторони проблеми, що підлягають вивченню. У цій частині послідовно й з вичерпною повнотою розкривається заявлена тема. Інакше кажучи, в основній частині автор крок за кроком, послідовно, чітко структуруючи матеріал, описує послідовне розв'язання визначених у вступі завдань.

Під час роботи над основною частиною здобувач повинен використовувати всі необхідні теоретичні й практичні методи дослідження. Комбінація обраних методів повинна бути відібрана таким чином, щоб довести висунуту гіпотезу й досягнути мети дослідження.

Для теоретичного дослідження проблеми потрібні теоретичні методи. Так, наприклад, ретельне вивчення літератури допомагає відокремити відоме від невідомого, зафіксувати встановлені факти, накопичений досвід, чітко окреслити досліджувану проблему. Саме в процесі вивчення літератури будуть необхідні такі важливі теоретичні методи, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, системний метод, моделювання, індукція й дедукція й ін.

Слід нагадати, що типовою помилкою в написанні теоретичної глави є механічне з'єднання уривків з різних джерел без аналізу, порівняння, зіставлення, без вираження свого відношення до змісту різних точок зору.

У теоретичній частині розкривається зміст ключових понять і термінів, розглядаються історія й теорія питання (проблеми). Зміст теоретичної глави полягає в тому, щоб відповісти на запитання:

1. «Що це таке?» – теорія питання
2. «Звідки виникло і як розбудовувалося?» – історія питання.

Розкриваючи суть розглянутої проблеми, її реального стану в існуючій практиці студент повинен викласти власне розуміння проблеми, її

осмислення на основі вивчення літератури, вказати сучасні підходи до її розв'язання. Вивчення літератури з обраної тематики має своїм завданням також простежити характер постановки й розв'язання певної проблеми різними авторами, ознайомитися з аргументацією їх висновків і узагальнень, для того, щоб на основі їх аналізу, систематизування, осмислення отриманого матеріалу з'ясувати сучасний стан питання.

Розділ 2. – практична або методична частина дослідження – у ній дається аналіз фактичного стану проблеми, його відбиття в учбово-методичній літературі й у повсякденній практиці при обов'язковому розгляді як позитивних, так і негативних його сторін. Тут вивчаються методичні аспекти вирішення поставлених завдань, надається оцінка перспективності й ефективності вже існуючих методик, виявляються нові продуктивні педагогічні підходи й способи роботи, і в підсумку – формулюються рекомендації з подальшого вдосконалювання досліджуваного процесу або явища. Іншими словами, практична частина дає відповідь на запитання *«хто, що і як робить»*.

Крім того, якщо автором курсової роботи проведений фрагмент експерименту, усі отримані емпіричним шляхом дані узагальнюються й супроводжуються аргументованими висновками.

У практичній частині може бути представлена система розроблених занять, уроків, позакласних форм роботи, комплектів учбово-наочних або учбово-методичних посібників з обґрунтуванням їх розробки й рекомендаціями з їхнього застосування.

Для практичного дослідження знадобляться емпіричні методи (спостереження, методи опитування: тестування, анкетування, інтерв'ю, експериментальні методи).

Одним з основних дослідницьких методів і розповсюдженим методом збору й обробки інформації, який повинен використовуватися автором курсової роботи, є спостереження. Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття й реєстрація яких-небудь явищ у педагогічному процесі в його

динаміку. Спостереження повинне завершитися психолого-педагогічним осмисленням зафіксованих даних і їх науковим поясненням, тобто встановленням фактів. Здобувач повинен пам'ятати, що спостереження вимагає плановості, систематичності, точності, аналітичності.

Плановість означає, що дослідником обов'язково повинні бути певні мета й завдання спостереження, позначені етапи його проведення, при цьому повинні бути присутнім усі форми записів про спостережуване явище (протоколи, стенограми, відеозаписи, фрагменти уроків).

Точність – це значить, що дослідникові необхідно точно й вірогідно фіксувати весь процес і результати спостереження.

Наприклад, ціль спостереження: визначити активність учнів на різних етапах уроку. Спостерігач повинен зафіксувати всі письмово: дату уроку, його тему, кількість учнів і прояву активності, що вчиться (піднімає руку, щоб відповісти; уважно слухає, ретельно виконує завдання, задає уточнюючі, проблемні питання і т.д.). При цьому дослідження яких-небудь ознак повинне бути мінімальним – у цьому випадку досліджується тільки одна властивість: активність учнів.

Аналітичність спостереження полягає в тому, що із загальної картини педагогічного процесу автор-спостерігач виділяє окремі сторони, елементи, зв'язки, які обов'язково аналізуються, оцінюються, пояснюються й узагальнюються.

Основний практичний метод педагогічного дослідження, спрямований на перевірку висунутої гіпотези, - це експеримент, але в рамках виконання курсової роботи достатньо провести його фрагмент, наприклад експеримент, що констатує, мета якого полягає в організації і проведенні діагностики з виявлення у підлеглих, на кому проводиться експеримент, рівню розвитку певних здатностей, навчання чомусь, виховання якихось якостей, рівню формування запрограмованих навичок (залежно від теми дослідження).

Практична частина також може містити опис і узагальнення педагогічного досвіду, використання якого, на думку автора, може ефективно

розв'язати досліджувану проблему. Узагальнення досвіду обов'язково містить у собі його опис (на основі спостереження, бесід, опитувань, вивчення документів і т.д.).

У означеному випадку при аналізі педагогічного досвіду слід розкрити:

- його актуальність і перспективність;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків, виявлення закономірностей у досягненні успіхів, стабільність позитивних результатів;
- виявлення інновацій - нових ідей і задумів, ефективних методів, засобів, форм організації педагогічного процесу з обґрунтуванням їх розробки й методичними вказівками по їхнім застосуванню;
- можливість творчого застосування досвіду, можливість його трансферу на інші об'єкти.

Практична частина також може містити в собі розроблені автором комплекти учбово-наочних або навчально-методичних матеріалів (дидактичні ігри, тренінги, вправи і т.д.), фрагменти занять, уроків, позакласних форми роботи.

Важливо, щоб розроблені методичні матеріали містили елементи новизни й супроводжувалися методичними рекомендаціями з їхнього ефективного використання. Після того як буде написана основна частина кожен автор повинен усвідомити, які дані й результати він уже має і які висновки він отримав.

Вимоги до змісту й стилю викладу

Стилістика курсової роботи повинна відповідати вимогам наукового тексту й правилам академічного етикету. Авторіві потрібно прагнути до того, щоб у курсовій роботі строгість наукового етикету (логічність викладу, володіння спеціальною термінологією) сполучалася з доступністю теоретичного й практичного аналізу. У науковому тексті є зайвим все те, що

заважає реалізації сформульованої мети – неприпустимі зайві вираження емоцій, художні краси, пустопорожня риторика.

Виклад у курсовій роботі повинен бути логічним, оскільки він переслідує єдину мету – обґрунтувати й довести ряд теоретичних і практичних положень, тому у викладі все повинне бути спрямоване на розв’язання поставлених завдань і досягнення кінцевої мети, що чітко прописані у вступі.

Як же правильно написати текст роботи?

Існує два основні методи написання тексту: синтетичний-синтетичний-конструктивно-синтетичний і аналітичний-аналітичний-критико-аналітичний.

Синтетичний. *Синтетичний-конструктивно-синтетичний метод* використовується для написання первинного варіанта роботи. Коли у дослідника накопичений матеріал для написання розділу або фрагмента, продуманий його план, основні думки, система доказів. При цьому важливо все це зафіксувати, не втрачаючи загальної думки викладу, його логіки. Під час написання важливо не упустити основного й не порушити наміченої послідовності опису розв’язанні поставлених завдань – це свого роду загальний начерк тексту, попереднє компонування й структурування матеріалу.

Слідом за цим застосовується *критико-аналітичний метод*, який полягає в уточненні тексту, обробці окремих частин і фраз; робляться необхідні доповнення й перестановки, прибирається зайве, зокрема те, що допомагало авторові заповнювати пробіли у його роботі. Іншими словами, прибираються «залишки».

Потім настає етап авторського редагування, коли йде робота над точністю й виразністю викладу, шліфується мова, уточнюються посилання, складається бібліографія.

Дуже корисно (якщо дозволяє час) не поспішати з остаточною обробкою, дати тексту «вилежатися», а після цього постаратися глянути на нього очима «стороннього». У міру більш глибокого розуміння теми, збагнення суті дослідження багато міркувань здадуться невдалими або некоректними. Багато відступів, коментарі, опис зайвих деталей (відхід від наскрізного викладу) ускладнюють розуміння тексту, роблять логіку викладу важкою. Отже, важливо ще уважніше попрацювати над усіма моментами тексту, що розкривають основні положення.

Кожний розділ курсової роботи, доказово розкриваючи окреме питання, логічно є продовженням попереднього. Наприкінці кожної глави й параграфа слід обов'язково сформулювати висновки, докази теоретичних і практичних положень на основі вивченого матеріалу. Як правило, для озвучування висновків можна використовувати наступні мовні обороти: «Таким чином, ...», «Виходячи з вищесказаного...», «Отже...» тощо.

При використанні джерел неприпустимо пряме копіювання чужого тексту – це є плагіатом і порушенням авторських прав. Здобувачем повинна бути проведена творча обробка матеріалу: найважливіші теоретичні положення викладаються своїми словами й при необхідності підкріплюються цитатами і відповідними посиланнями на авторів.

При посиланні на авторські судження (висловлення) і вираження свого до них відношення допускається використовувати наступні мовні обороти:

Наприклад: «Автор у своєму науковому дослідженні з даної проблеми... аргументовано обґрунтовує..., переконливо показує..., чітко визначає..., детально аналізує..., висловлює думку..., додає..., допускається думка..., констатує..., викладає..., відстоює наступну точку зору..., підтверджує..., вважається..., припускає..., ухвалює точку зору..., (не) розділяє позицію..., рекомендує..., посилається, фіксує, доходить висновку, роз'ясняє, схвалює, розглядає питання, слід погодитися, неоднозначна думка автора..., тощо».

Бажане, щоб текст курсової роботи складався зі складносурядних або складнопідрядних речень, тому що суцільний потік простих речень робить враження примітивності, «грубості» і значеннєвої бідності тексту (*наведене речення саме є прикладом не простого, а складносурядного речення*). Присутність у тексті складносурядних і складнопідрядних речень є показником культури наукової мови. Однак слід уникати й занадто довгих, заплутаних, громіздких речень, читаючи які, забуваєш до кінця речення, про що говорилося в його початку.

У науковому тексті традиційно використовуються неозначено-особові конструкції з короткими дієприкметниками (наприклад: «виявлено кілька нових тенденцій») і веденням викладу від третьої особи. Авторів роботи не можна писати: «Я думаю, я вважаю». Коректніше використовувати займенник «ми», але бажане обійтися й без нього. Припустимі обороти зі збереженням першої особи множини, але в яких відсутнє займенник «ми», тобто фрази будуються із уживанням наступних конструкцій: «На наш погляд...», «По-нашій думці...». Припустимо писати: «По-думці автора (курсів роботи)», або виражати ту ж думку в безособовій формі: «вивчення педагогічного досвіду свідчить про те, що...», «на основі виконаного аналізу можна затверджувати...», «анкетування школярів підтверджує гіпотезу...».

Автор курсової роботи повинен знати й пам'ятати про принципи рубрикації тексту.

Під рубрикацією тексту розуміється його членування на логічні самостійні складові частини (рубрики). Оскільки курсова робота - це єдиний і цільний науковий твір, те її рубрикація теж повинна підпорядковуватися оптимальному розкриттю теми. Виділення границь розділів становить істотний момент рубрикації.

Якщо вступ й висновок звичайний бувають цільними, то основна частина зазнає більш дробової рубрикації на глави й параграфи, які мають свої назви й свою нумерацію.

Усі підрозділи роботи повинні строго відповідати змісту, бути логічно пов'язані між собою, вибудовані в єдиній послідовності за принципом «від загального – до часткового» і в сукупності розкривати тему. При оцінці курсової роботи коректності поділу на глави й параграфи і їх назв надається велике значення. Глави й параграфи повинні бути співвіднесені між собою за обсягом і ступенем важливості. Так, обсяг параграфа в жодному разі не повинен перевищувати обсягу цілої глави.

Кожний заголовок повинен строго відповідати змісту наступного за ним тексту. Якщо назва глави висвітлює більш широкий зміст, ніж вся сукупність її параграфів, то щось у змісті залишилося упущеним, незазначеним. Якщо ж зміст параграфів у сукупності виявляється багатше, ніж припускала назва глави, це означає, що зміст глави включає зайві, що виходять за межі її плану, параграфи.

Назви глав і параграфів також не слід робити а ні занадто багатослівними, довгими, а ні надто короткими. Довгі заголовки виглядають громіздкими й із труднощами сприймаються. Занадто короткі назви втрачають конкретність і сприймаються як гранично загальні. Тому вони в кожному разі виявляються за змістом ширше відповідного їм змісту. У назвах глав і параграфів небажане включати вузькоспеціальні терміни, скорочення, аббревіатури, формули.

Текст також ділиться й на більш дрібну рубрикацію – абзаци.

Абзаци – це логічне відділення фрагментів тексту друг від друга. Абзаци дозволяють зробити, що викладаються думки більш рельєфними, полегшують сприйняття тексту при читанні і його осмислення. Бажане, щоб обсяг абзаців був середнім. Більші абзаци роблять текст «монотонним», а занадто часті абзаци дроблять текст, що заважає зосередитися на думці автора.

Між абзацами неодмінно повинна існувати логічний зв'язок, що поєднує їх у цільне оповідання. Для того щоб зробити цей зв'язок більш явної, необхідно використовувати спеціальні вступні слова й обороти на

початку першої пропозиції абзацу. Такі слова й обороти дають можливість підкреслити, як саме зв'язані попередній і наступний абзаци.

«Отже...», « У такий спосіб...» - ці вступні слова й обороти показують, що дана частина тексту служить узагальненням викладеного вище.

«Звідси випливає що...», «Отже...» - ці обороти свідчать про те, що між викладеним вище й тим, що буде викладено зараз, існує причинно-наслідковий зв'язок.

«Однак...», « Проте...», «Втім...», « Тим часом...» виражають наявність протиріччя або незгоди з тим, що викладене вище й тим, що буде сказано зараз, тобто відбувається протиставлення тез.

Обороти «Розглянемо докладніше...», «Перейдемо тепер до...» допомагають більш чіткої рубрикації тексту, оскільки підкреслюють перехід до викладу нової думки.

Таким чином, здобувачеві слід пам'ятати, що при написанні курсової роботи важливо не тільки те, як він розкриє тему, але й наскільки грамотним і переконливим буде його мова, стиль листа й загальна манера подачі, отриманого в результаті всього дослідження, матеріалу.

4. ЯК НАПИСАТИ ВИСНОВОК

Висновок – ще один важливий структурний розділ – являє собою послідовне й разом з тим коротке («лаконічно про головне») виклад аналізу результатів проведеного дослідження. Грамотний зміст написаного висновку логічно підсумовує курсову роботу, робить її зміст цільним і закінченим.

Висновок тісно пов'язаний із вступом. Якщо у вступі були намічені «шляхи» дослідження, сформульовані мета й завдання курсової роботи, висунута гіпотеза, то на закінчення всі ці позначені методологічні характеристики також повинні бути відображені, але вже з позиції отриманих результатів. Загальні висновки не повинні бути простим повторенням висновків по главах, а давати новий рівень узагальнення й конкретизації й відбивати підсумкові результати дослідження з теми.

Можна запропонувати наступне прийом – на окремий аркуш виписуються мета, завдання й гіпотеза, що були зазначені у вступі. На закінчення потрібно буде просто написати на них, так звані, «відповіді».

Наприклад, як це буде виглядати в процесі написання висновку до теми курсової роботи, сформульованої в такий спосіб: «Дидактичні ігри як засіб розумового виховання дітей дошкільного віку».

Для початку згадаємо, як була сформульована мета:

Ціль дослідження: виявлення ролі дидактичних ігор у підвищенні ефективності розумового виховання дітей дошкільного віку.

Пишемо текст: На підставі проведеного дослідження й аналізу отриманих результатів, необхідно зробити висновок про те, що сьогодні проблема підвищення ефективності розумового виховання дошкільників вимагає свого розв'язання шляхом впровадження в педагогічний процес ДОТ (або ДОЦ) ефективних форм і методів навчання (*підтверджується важливість і актуальність досліджуваної проблеми*). Це й буде початком Висновку.

Далі текст висновку розвертається через «відповіді» на завдання:

– розглянути поняття «розумове виховання дітей дошкільного віку» (так автором було сформульовано перше завдання);

Пишемо текст: Вивчення й аналіз науково-методичної літератури по проблемі дослідження дозволили зробити висновок про те, що розумове виховання – це цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дітей з метою повідомлення знань необхідних для адаптації до навколишнього життя й формування на цій основі пізнавальних процесів, уміння застосовувати засвоєні знання в повсякденній діяльності. Розумове виховання збагачує, систематизує роль у розумовому розвитку дітей, багато в чому визначає розумовий розвиток, сприяє йому, якщо враховуються закономірності й можливості розумового розвитку дітей дошкільного віку.

Проведене нами дослідження також підтвердило, що в дошкільні роки спостерігаються більш високі темпи розумового розвитку людини, ніж у наступні вікові періоди. Період від народження до вступу до школи, за визнанням фахівців усього світу, є віком стрімкого фізичного й психічного розвитку дитину, первісного формування психічних якостей, необхідних людині протягом усього наступного життя. Реалізація специфічних вікових можливостей розумового розвитку відбувається завдяки участі дошкільників у відповідних до віку видах діяльності – грі, мовному спілкуванні, малюванні, конструюванні й ін.

У попередніх двох абзацах ще раз уже в якості висновків «пролунали» два головні положення, раніше розкритих у вступі й основній частині – актуальність і важливість здійснення розумового виховання дітей дошкільного віку й необхідність врахування їх вікових особливостей.

– досліджувати зміст поняття «дидактичні ігри» (ще одне завдання, сформульоване у вступі);

Текст: Розглянувши й вивчивши різноманітні психолого-педагогічні аспекти теорії ігри, а також сучасні підходи й досвід практиків по використанню дидактичної гри в педагогічному процесі ДОЦ, необхідно

зробити висновок про те, що ігрова діяльність є провідною в дошкільному віці. У правильно організованій ігровій діяльності вирішуються всі найважливіші завдання розумового виховання: розвиток розумової діяльності, становлення мови, виховання допитливості, пізнавальних інтересів, формування системи елементарних знань про предмет і явища навколишнього життя.

Дидактична гра – це метод навчання, який містить більші можливості для розумового виховання дітей..... *(нагадати сутність дидактичних ігор)*
....

У наведеному тесті висновку ще раз підкреслюються потенційні можливості дидактичних ігор у розумовому вихованні дошкільників, які автор розглядав як засіб розв'язку проблеми підвищення ефективності розумового виховання дітей дошкільного віку.

– розробити комплекс дидактичних ігор для роботи з дошкільниками *(ще одна намічена для вирішення завдання);*

Текст: На основі проведеного дослідження виявлене, що особливої уваги в розв'язку досліджуваної проблеми вимагає використання в педагогічному процесі всього різноманіття ігор і необхідність розробки спеціального комплексу дидактичних ігор, що забезпечує підвищення ефективності розумового виховання дошкільників, тому що...

– провести фрагмент експерименту з використанням комплексу дидактичних ігор і розробити можливі рекомендації з використання дидактичних ігор у роботі з дошкільниками *(останнє завдання):*

Текст: Використання системи дидактичних ігор у ДОЦ (зазначити, у якому) показав ефективний вплив дидактичних ігор на розумове виховання дітей дошкільного віку, на поліпшення таких його показників, як активізація розумової діяльності, зосередженість уваги, зв'язність мови, прояв кмітливості, допитливості й пізнавальних інтересів, збагачення знань про навколишнє життя і т.д.

Аналіз літератури з проблеми підвищення ефективності розумового виховання дітей дошкільного віку, вивчення педагогічного досвіду, спостереження, бесіда, фрагмент експерименту (*перераховані методи дослідження*) показали, що розумове виховання дітей дошкільного віку буде ефективним при дотриманні наступних умов: (*перелічуються*)

Для підвищення ефективності розумового виховання дошкільників необхідно дотримуватися наступних рекомендацій: (*перелічуються*).

Таким чином, основні положення висновку повторюють зміст основної частини (там також описувався почерговий вирішення завдань), але в короткому й стислому виді – у вигляді узагальнень і висновків.

Як відомо, будь-яке дослідження – це процес «від незнання – до знання». У зв'язку із цим, у своєму підсумку висновок повинний містити щонайменше нове стосовно вихідного, тобто початкового, знання. Інакше кажучи, у висновку розкриваються все нове, що привнесене автором курсової роботи в теорію й у практику навчально-виховного процесу в освітній установі; описуються практичні рекомендації; вказуються напрямки подальшої розробки проблеми з метою її (повного або часткового) вирішення.

5. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ

Курсова робота повинна бути набрана на комп'ютері й роздрукована на одній стороні білого паперу формату А4.

Шрифт – Times New Roman, колір шрифту – чорний, розмір – 14.

Поля сторінки: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, нижнє й верхнє – по 20 мм.

Текст друкується через 1,5 інтервалу, новий рядок – 1,25 см.

Сторінки нумеруються арабськими цифрами (нумерація наскрізна по всьому тексту). Номер сторінки ставиться в центрі нижньої частини аркуша без крапки. Титульний аркуш включається в загальну нумерацію, але номер на ньому не ставиться.

Заголовки структурних елементів роботи (вступ, висновок, зміст, список джерел, додаток) розташовують у середині рядка без крапки наприкінці й друкують малими літерами (крім першої) напівжирним шрифтом. Кожний структурний елемент слід починати з нової сторінки. Параграфи (1.2, 1.3; 2.2, 2.3...) прямують на тій же сторінці після закінчення попереднього підрозділу.

Глави нумеруються, вони можуть ділитися на параграфи. Номер параграфа складається з номерів глави й параграфа в главі, розділених крапкою. Наприкінці номера крапка не ставиться.

Заголовки відділяються від тексту двома міжстрочними інтервалами. Переноси в заголовках не допускаються.

Заголовки глав і параграфів, зазначених у змісті, у тексті роботи повинні бути виділені й ідентично пронумеровані.

Заголовок глави друкується малими літерами (крім першої букви), напівжирним шрифтом, вирівнювання по ширині, абзац – 1,25, без переносів у словах, лапок, підкреслення й без крапки наприкінці. Наприклад:

Глава I. Розвиток самооцінки молодших школярів у процесі навчання

1.1. Вікові особливості особистості молодшого школяра

Заголовок параграфа друкується також малими літерами (крім першої букви) також без переносів у словах, лапок, підкреслення й без крапки наприкінці.

У Змісті не нумеруються Вступ, Висновок, Список використаних джерел, Додаток.

Оформлення посилань і цитат

У курсовій роботі слід застосовувати позатекстові посилання (а не посторінкові) як менш трудомісткі й зручні для друкування. Позатекстові посилання – це вказівка на джерела цитат з відсиленням до пронумерованого списку використаних джерел, що міститься наприкінці роботи.

Наприкінці пропозиції, у якому є пряме або непряме цитування іншого автора, ставиться у квадратних дужках номер джерела (по нумерації списку), і потім після коми – номер сторінки із цього джерела. Наприклад: [7, с. 24].

Якщо цитата досить довга, то вказуються посторінково її початок і кінець. Наприклад: [7, с. 24 - 40].

Пряме цитування повинне бути оформлене за правилами української мови, бути абсолютно точним з дотриманням авторської пунктуації й обов'язково супроводжуватися посиланням з точною вказівкою джерела й номера сторінки.

Приведемо приклади оформлення цитат.

1. Якщо цитата повністю відтворює речення з тексту, який цитується, то вона починається із прописної букви:

«Усе те, що називається виконавською майстерністю, – писав Г. П. Прокоф'єв, – як би виростає з пантомімічних рухів, породжуваних музикою, що виконується, » [7, с. 24].

2. Якщо цитата відтворює тільки частину речення цитованого тексту, то після відкриваючих лапок ставиться трикрапка. Наприклад:

Важливо, що зв'язок руки й мозку має двосторонній характер: «... при будь-якому руховому тренінгу, будь це гімнастична вправа або розучування

етюду для фортепіано, вправляються не руки, а мозок» – це положення, на думку Н. А. Бернштейна, повинен усвідомити кожен педагог [9, с. 33].

3. Під час цитування допускається пропуск слів, якщо це не приводить до викривлення змісту тексту. Пропуск слів позначається три крапки.

Наприклад:

За точним формулюванням Асаф'єва, вся історія становлення й розвитку інструментального виконавства – це «...пошуки в інструментах...виразності й емоційного тепла, властивих людському голосу» [1, с. 224].

Непряме цитування – це переказ, виклад думок інших авторів своїми словами, при цьому необхідно бути гранично точним і коректним стосовно авторської позиції. Таке цитування також обов'язкове повинне супроводжуватися посиланням, але в цьому випадку допускається робити посилання тільки на номер джерела.

Якщо виникає необхідність послатися на думку, розміщених поруч авторів, або викладене в декількох роботах того самого автора, то в посиланні відзначаються порядкові номери всіх джерел, які розділяються крапкою з комою. Наприклад:

Дослідженнями ряду музичних психологів [7; 14; 21; 30] виявлене, що...

Слід пам'ятати, що точність відтворення авторського тексту і вказування сторінок при цитуванні є строго обов'язковими. Тому дуже важливо, щоб здобувачі ще на стадії роботи із джерелами дуже ретельно фіксували всі вихідні дані джерел, що використовуються.

Оформлення списку використаних джерел

Бібліографічний опис літератури наводиться в наступній послідовності:

Автор (Прізвище, В. О.). Заголовок : відомості, що ставляться до заголовка / відомості про відповідальність (автори) ; наступні відомості про відповідальність (редактори, перекладачі, колективи). – Відомості про видання (інформація про перевидання, номер видання). – Місце видання : Видавництво, Рік видання. – Обсяг.

Згідно Державного Стандарту 2018 року за бібліографічним описом, у *короткому бібліографічному посиланні/виносці допускається заміняти знак – (крапка й тире), на знак . (крапка й пробіл).*

Назва міста (місця видання) пишеться повністю (Київ, Харків, Слов'янськ). Виключення становлять тільки наступні міста, назви яких пишуться в скороченому виді: Київ (К.), Харків (Х.), Лондон (L.), Париж (Р.), Нью-Йорк (N-Y.). Назва видавництва пишеться без лапок із прописної букви, при цьому саме слово «видавництво» опускається. Якщо ж назва видавництва іде за терміном-визначенням, то лапки в назві ставляться (ВД «Імідж-Медіа»).

Бібліографічний опис книги з одним автором буде виглядати так:

Семенов, В. В. Філософія: підсумок тисячоріч. Філософська психологія / В. В. Семенов. – Дніпро : ПНЦ РАН, 2020. – 64 с.

Якщо авторів книги 2–3, то в заголовку пишеться ім'я одного автора, а всі автори перелічуються через кому в області відомостей про відповідальність (яка відділяється від заголовка косою рисою):

Хромів, А. А. Електротехніка : підручник для вузів / А. А. Хромів, М. С. Архангельський, А. В. Іванов; ред. А. І. Чуприна. – Хмельницький. : вид-во: «Шкільний двір», 2021. – 233 с.

І, нарешті, *якщо авторів четверо й більш, те вказується прізвище тільки першого автора з додаванням слів «і ін.»*, наприклад:

Кокеткин, П. П. Шляхи поліпшення якості виготовлення одягу / Кокеткин П. П. і ін. – Донецьк. : ЖОПО, 2018. – 240 с.

або під заголовком:

Історія України : навч. посібник для студентів усіх спеціальностей / В. Н. Биків і ін. ; ред. В. Н. Сухов. – 2-е видання., перероб. і доп. – Полтава. : Полтавкнига, 2011. 231 с.

Під заголовком описуються збірники, у які входять добуток різних авторів, збірники законів, офіційні й нормативні документи.

Бібліографічний опис статті зі збірника або періодичного видання складається із двох частин: відомостей про статтю й відомостей про видання й місці (сторінках), у якому ця стаття поміщена. Ці частини відділяються друг від друга подвійною косою рисою. Так виглядає опис статті з журналу:

Абрамов, В. В. Багатокритерна оптимізація процесу трелювання на вибіркових рубаннях у малолісних районах / В. В. Абрамов // Молодий вчений. – 2013. – № 6. – С. 12-15.

Опис статті зі збірника статей:

Лихачов, Д. С. Образ міста / Д. С. Лихачов // Історичне краєзнавство в Донецькій області : питання теорії й практики : зб. наук. ст. – Краматорськ, 2009. – С. 181–188.

Якщо стаття розміщена в декількох номерах періодичного видання або в одному номері на несуміжних сторінках, вихідні дані відділяються друг від друга крапкою з коми, при цьому співпадаючі дані опускаються:

Гримак, Л. П. Біоенергетична система й біополе людини : структура й функції / Л. П. Гримак // Психотерапія. – 2008. – № 1. – С. 37–48; № 2. – С. 50-64.

Бібліографічний опис автореферату й дисертації

Складання бібліографічного опису дисертації або автореферату дисертації здійснюється за загальними правилами, із вказівкою виду роботи в

скороченому виді («дис.» або «автореф. дис.») і вченого ступеню, на здобування якого дисертація представлена. Наприклад:

Карпик, А. П. Геодезична просторова інформаційна система для забезпечення сталого розвитку територій : дис. ... докт. техн. наук : 05.24.01 / А. П. Карпик. – Новомосковськ, 2004. – 295 с.

Бібліографічний опис електронного ресурсу

При описі електронного ресурсу, розміщеного в Інтернеті, вказується інтернет-адреса сайту або конкретної сторінки (URL) і дата звертання до цього сайту (оскільки зміст інтернет-сайтів може згодом змінюватися):

Кострикова, Е. Г. Українська преса й дипломатія напередодні першої світової війни. 1907-1914 / Е. Г. Кострикова // Питання по історії : суспільно-історичний клуб. – URL: <http://interstroy-omsk.ru/historygraphia/e-g-kostrikova-ukrainska-prensa-i-diplomatiya-naperedodni-pershoj-svitovoj-vijny-1907-1914.php> (дата обігу: 07.07.2014).

Оформлення таблиць і ілюстрацій

У курсовій роботі для наочності інформації й переконливості матеріалу використовуються таблиці, графіки, ілюстративний матеріал. Вони можуть бути розміщені як у самому тексті роботи, так і винесені в додатки. На всі таблиці й ілюстрації обов'язково повинні бути посилання в тексті, а їх розташування повинне бути максимально наближене до відповідних до частин тексту. Посилання в тексті на номер малюнка, таблиці пишуть скорочено й без значка №. Наприклад, рис1, табл.5 і т.д.

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах усього тексту. Над правим верхнім кутом таблиці міститься напис «Таблиця» (без лапок) із вказівкою порядкового номера.

Якщо в тексті присутній тільки одна таблиця, то номер їй не привласнюється й слово «Таблиця» не пишеться. Кожна таблиця повинна мати своя назва, яка точно й коротко відбивати її зміст. Назва таблиці слід

писати над таблицею всередині сторінки із прописної букви й без крапки наприкінці. При переносі таблиці на наступну сторінку «шапку» таблиці слід повторити й над нею помістити слова «Продовження таблиці». Якщо «шапка» громіздка, допускається її не повторювати, а пронумерувати граfi й повторити їхню нумерацію на наступній сторінці. Заголовок таблиці не повторюють. Дані в таблиці повинні бути однорідними, достовірними, згрупованими за істотними ознаках.

Ілюстрації, як і таблиці, також слід нумерувати наскрізною нумерацією арабськими цифрами. Вони можуть мати найменування й пояснення, текст під малюнком. Слово «Малюнок» і найменування знаходиться під малюнком в центрі внизу сторінки.

Всі ілюстрації і нотні приклади (для здобувачів, що навчаються за фахом «Музичний освіта») повинні бути виконані в електронному виді, у комп'ютерному наборі. Однак у додатках допускаються ксерокопії, світлини, креслення.

Назви тональностей можна писати українською, знак альтерації в назві слід писати словом і через дефіс. Наприклад: Мажор-мажор-до-мажор, діз-діз-фа-діз мінор. Назви мажорних тональностей, як правило, пишуться із прописної букви, мінорних – з рядкової.

При позначенні музичного добутку в програмі, нотному прикладі спочатку вказується автор, потім назва, при необхідності – програмний підзаголовок. У циклічних добутках обов'язково вказується номер частини. Сонати й концерти позначаються, як правило, порядковим номером, а також тональністю, або вказується щось одне.

6. ЗАХИСТ І ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

До захисту допускаються студенти, які в повному обсязі виконали завдання курсової роботи і мають рецензію керівника, що є основою для оцінювання роботи.

Курсова робота подається керівнику для перевірки та рецензування за три тижні до запланованого захисту курсових робіт. Не пізніше ніж за 10 днів до захисту рецензована курсова робота подається керівнику.

Комісія із захисту курсової роботи у визначений термін заслуховує повідомлення студентів основних положень курсової роботи (до 10 хвилин), після чого студент дає відповіді на запитання членів комісії (загалом захист курсової роботи не може перевищувати 20 хвилин).

Під час оцінювання курсових робіт враховуються відповідність змісту курсової роботи темі, меті і завданням, що визначались у вступі, новизна теми, якість оформлення курсової роботи.

Критерії оцінювання курсової роботи

Оцінку *«відмінно»* отримує студент, робота якого оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті; у роботі містяться елементи наукового пошуку в теоретичному аспекті на основі опрацювання достатньої кількості наукової літератури; практичний результат обраної теми свідчить про вміння студента систематизувати зібраний матеріал, робити висновки про позитивні і негативні моменти; студент вільно володіє спеціальними термінами, не робить граматичних помилок.

Оцінку *«добре»* отримує студент робота якого оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті, але є незначні недоліки методичного або стилістичного характеру. У час захисту студент дає правильні відповіді, але недостатньо аргументовані.

Оцінку *«задовільно»* отримує студент, курсова робота якого розкриває теоретичні питання недостатньо повно, містить мало документів наукового

дослідження, аналіз зроблено поверхово; висновки аргументовано недостатньо переконливо, робота оформлена неохайно.

Оцінку *«незадовільно»* виставляють студенту, якщо курсова робота виконана не в повному обсязі та з відхиленнями від завдання; оформлена без врахування встановлених вимог; мають місце суттєві помилки, які є причиною повернення курсової роботи на доопрацювання; студент слабо володіє мовою викладу матеріалу.

7. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ, ВИКОРИСТОВУВАНИХ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

- ❖ Абстрагування – уявне виділення яких-небудь властивостей або ознак предмета або явища з метою його кращого вивчення.
- ❖ Адекватність – ступінь відповідності чого-небудь об’єктивним вимогам, умовам, потребам.
- ❖ Актуалізація – відтворення наявних у людини знань, умінь, навичок, різних форм поведінки й емоційного стану в актуальну дію.
- ❖ Алгоритм – послідовність дослідницьких операцій, точне виконання яких дозволяє розв’язати проблему дослідження.
- ❖ Аналіз – логічний метод дослідження об’єктів, що дозволяє виділяти окремі частини, елементи, ознаки, їх зіставлення й послідовне вивчення з метою виявлення істотних якостей і властивостей.
- ❖ Анкетування – різновид дослідницького опитування, що дозволяє на основі листовних відповідей на запропоновані питання виявити точки зору й тенденції, що мають місце в групі випробуваних.
- ❖ Анотація – короткий виклад статті, книги.
- ❖ Апробація - встановлення істинності, компетентна оцінка й конструктивна критика положень, методів і результатів дослідницької роботи, схвалення її.
- ❖ Аспект – та або інша сторона предмета, явища, поняття; точка зору, з якої розглядається який-небудь об’єкт.
- ❖ Бесіда - дослідницький метод, що дозволяє пізнати особливості особистості людини, характер, рівень його знань, інтересів, і т.д. на основі аналізу відповідей на поставлені питання.
- ❖ Бібліографія – перелік книг, статей, інших джерел по якому- або питанню.

- ❖ Валідність – практична дієвість і корисність конкретного методу дослідження.
- ❖ Випробувати – випробувати, перш ніж почати використання, застосування.
- ❖ Виховання – процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи.
- ❖ Генезис – походження, виникнення й наступний розвиток якого-небудь явища або процесу.
- ❖ Гіпотеза – науково-обґрунтоване припущення, що вимагає спеціального доказу для свого остаточного твердження як теоретичного положення або його спростування. Формулювання гіпотези в педагогічних дослідженнях спрямована на визначення ефективних умов педагогічних процесів.
- ❖ Діагностика – процес і способи визначення ступені розвитку особистісних якостей, ускладнень у розвитку, спілкуванні, а також ефективності функціонування й розвитку систем, технологій, методик, педагогічних проектів.
- ❖ Діаграма – різновид графіків, використовується для наочного відображення порівнюваних величин. Діаграми бувають стовпчасті, стрічкові, кругові, квадратні, секторні, і т.д.
- ❖ Динаміка – хід розвитку якого-небудь явища, процесу; рух, розвиток, внутрішня енергія.
- ❖ Дискретний – переривчастий, дробове, що полягає з окремих частин (наприклад, дискретне спостереження – один з дослідницьких методів).
- ❖ Доказ (гіпотези) – система логічних умовиводів, що приводять від припущень до доказуваного положення.
- ❖ Дослідження (педагогічне) – процес формування нових педагогічних знань, вид пізнавальної діяльності, спрямований на відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання, розвитку.

- ❖ Доповідь – усне наукове повідомлення або письмовий виклад предмету дослідження і його висновків, призначене для зачитування вголос.
- ❖ Експеримент (панцира.- проба, досвід) – загальнонауковий метод дослідження, за допомогою якого в контрольованих і керованих умовах у якості об'єкта дослідження планомірно вивчаються педагогічні процеси і явища; досвідчене моделювання педагогічного процесу й умов його протікання; активний вплив дослідника на педагогічний процес, вимір результатів впливу й взаємодії.
- ❖ Емпіричне знання – знання, що здобувається в ході практичної діяльності, почуттєвого сприйняття сутності предметів, процесів.
- ❖ Завдання дослідження – конкретизація мети, що диктує здійснення необхідних конкретних дій.
- ❖ Закономірність – об'єктивно існуючий, повторюється, істотний зв'язок явищ у будь-якій сфері суспільного життя або етапів якого-небудь процесу.
- ❖ Індукція – логічний метод дослідження, заснований на побудові логічного ланцюжка від одиничного ствердження до загального.
- ❖ Інновації педагогічні – поширення в освітній практиці педагогічних нововведень і нововведень.
- ❖ Інструментарій – сукупність методів, способів діяльності, застосовуваних для виконання цієї діяльності.
- ❖ Інтерв'ю – різновид дослідницького опитування. Припускає в процесі усного спілкування виявити досвід, оцінку й точку зору опитуваного. Інтерв'ю може бути вільним (не регламентоване темою й формою бесіди) і стандартизованим (близьке до анкети із закритими питаннями).
- ❖ Інтерпретація – тлумачення, розкриття змісту, роз'яснення змісту отриманих результатів, пояснення причин і умов їх, що породили.
- ❖ Категорія – гранично широке поняття, у якому відбиті найбільш загальні й істотні властивості, ознаки, зв'язки й відносини предметів, явищ

дійсності й пізнання. У педагогіці основною категорією є категорія виховання.

- ❖ Когнітивний -, що має відношення до пізнання, мислення.
- ❖ Комплексний підхід – розгляд групи явищ у сукупності.
- ❖ Конкретизація – відтворення повного знання про що-небудь із урахуванням усіх ознак і аспектів досліджуваного об'єкта.
- ❖ Концепція – 1) система поглядів, те або інше розуміння явищ, процесів ідея, що керує, для їхнього трактування й висвітлення; провідний задум діяльності; 2) система вихідних теоретичних положень, яка служить базою для дослідницького підходу.
- ❖ Коректність (наукова) – правильність, точність.
- ❖ Критерій – ознака, на підставі якого проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь; захід судження, оцінки.
- ❖ Логіка дослідження – зміст і послідовність (алгоритм) пошукових кроків, що забезпечують розв'язок поставлених завдань.
- ❖ Метод (дослідницький) – спосіб одержання й обґрунтування наукового знання; сукупність приймань пізнання предмета дослідження.
- ❖ Методика – різні форми й способи використання методів і приймань, за допомогою яких здійснюється пізнання явищ і процесів.
- ❖ Методологічна культура – культура мислення, яка припускає знання певних правил і приймань наукового пізнання й уміння їх застосовувати в процесі дослідницького пошуку.
- ❖ Методологія – загальна система принципів організації, способів досягнення й побудови наукового дослідження; вчення про принципи, методи, форми й процедури пізнання й перетворення педагогічної діяльності.
- ❖ Моделювання – процес створення уявних моделей, схем, знакових або реальних аналогів, що відображають істотні властивості, взаємозв'язки й елементи досліджуваних об'єктів.

- ❖ Моніторинг – система контролю, спостереження за процесом і результатами дослідження, що включає збір, обробку й аналіз інформації для корекції, прийняття розв’язків, що поліпшують зміст дослідницького процесу.
- ❖ Наука – форма суспільної свідомості, у якій відбиваються й накопичуються знання про сутність, зв’язки й залежностях, об’єктивних законах розвитку природи, суспільства й мислення.
- ❖ Об’єкт дослідження – явища й процеси (навчання, виховання, розвиток) педагогічного простору, що підлягають дослідженню.
- ❖ Опитування – дослідницький метод збору первинної інформації у формі постановки стандартизованої системи питань.
- ❖ Педагогічне проектування – розробка й створення освітніх програм, методик, технологій.
- ❖ Пізнання (повсякденне, міфологічне, філософське, художнє й наукове) – відтворення у свідомості (індивідуальному й колективному) характеристик об’єктивної реальності; процес психічного відбиття миру у свідомості людини, результатом якого є нове знання про його сутності.
- ❖ Предмет дослідження – конкретна частина об’єкта дослідження, якій виокремлюється проблема, що вимагає свого розв’язку.
- ❖ Приймання – спосіб дій у певних умовах, елемент методу, його складова частина, окремий крок у реалізації методу.
- ❖ Принцип – основне, вихідне положення якої-небудь теорії, навчання; керівна ідея, основне правило діяльності.
- ❖ Принцип генетичний – принцип дослідження, що вимагає вивчення процесів і явищ у їхньому розвитку, що дозволяє відстежити їхнє виникнення й етапи перетворення.
- ❖ Принцип об’єктивності – основний принцип, що виражається у всебічному врахуванні факторів і умов, у яких виникають і розбудовуються явища.

❖ Принцип системного вивчення явища – заснований на положенні, що специфіка складного об'єкта або системи не вичерпується особливостями її складових, а пов'язана з характером взаємодії між її елементами.

❖ Принцип сутнісного аналізу – пов'язаний зі співвідношенням у досліджуваних явищах загального й частки, розкриттям законів їх існування, функціонування, умов і факторів їх розвитку, можливостей цілеспрямованої їхньої зміни.

❖ Принципи методологічні – основні положення, на яких базується дослідницьке й практичне перетворення педагогічних систем. Принципи завжди повинні бути науково-обґрунтованими, носити узагальнений характер і бути обов'язковими для виконання.

❖ Проблема – теоретичний або практичне питання, що вимагає розв'язки, дослідження; протиріччя між відомим і невідомим.

❖ Прогноз – наукове пророкування ходу або результатів яких-небудь процесів, подій.

❖ Процедура – установлена послідовність (алгоритм) для здійснення дослідницької діяльності.

❖ Процес - послідовна зміна станів у розвитку чого-небудь; розвиток якого-небудь явища; сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення результату.

❖ Психолого-педагогічне обстеження – комплекс діагностичних процедур, необхідних для первісного орієнтування щодо об'єкта вивчення.

❖ Розвиток – процес кількісних і якісних змін у чому-небудь, у кому-небудь, обумовлений впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих факторів.

❖ Рейтинг – суб'єктивна оцінка чого-небудь по заданій шкалі (шкала порівняння, бальні оцінки, оцінні аркуші й графічні методи).

❖ Синтез – створення цілісного уявлення, узагальнених характеристик, формулювання висновків про стан, тенденції розвитку досліджуваного об'єкта.

- ❖ Системний підхід – підхід, що орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта, виявлення його внутрішніх зв'язків і відносин.
- ❖ Спостереження – загальнонауковий метод дослідження, який припускає систематичну й цілеспрямовану фіксацію інформації з метою її збору й аналізу в процесі сприйняття специфіки протікання досліджуваного процесу або явища (об'єкта дослідження). Спостереження може бути суцільним і вибіркоvim; контрольованим і неконтрольованим; включеним і простим; і т.д.
- ❖ Статистика – вид практичної діяльності, спрямований на збір, обробку й аналіз інформації, що характеризує кількісну сторону процесу або явища.
- ❖ Сутність – найголовніше й істотне в чому-небудь; внутрішня основа предметів і явищ.
- ❖ Тезаурус – словник навчальної дисципліни державного освітнього стандарту.
- ❖ Тренінг – система вправ, спрямованих на розвиток, формування, корекцію необхідних якостей у людини.
- ❖ Тема дослідження – лаконічне формулювання проблеми дослідження.
- ❖ Теоретичний метод – глибокий аналіз фактів, розкриття істотних закономірностей, утвор уявних моделей.
- ❖ Теоретичне знання – отримане шляхом переносу висновків, зроблених в одних умовах і на основі аналізу одних об'єктів, на інші умови й об'єкти.
- ❖ Тест (випробування, перевірка) – стандартизований метод дослідження, призначений для точних оцінок індивідуально-психологічних особливостей і поведінки людини шляхом порівняння цих оцінок із заздалегідь заданими стандартами – нормами тесту.
- ❖ Узагальнення незалежних характеристик – метод дослідження, побудований на узагальненні можливо більшого числа відомостей про

досліджуваного індивіда, одержуваних від можливо більшого числа осіб, що спостерігають за ним у можливо більшому числі видів його діяльності, у яких проявляються його різні здібності; складання характеристики особистості або події різними експертами незалежно друг від друга.

❖ Умовивід – форма мислення, при якій на основі декількох суджень робиться певний висновок. Види умовиводу – індуктивні, дедуктивні, за аналогією.

❖ Уніфікація – приведення чого-небудь до єдиної форми, єдиного виду, системи.

❖ Факт – явище або достовірне зафіксовані зв'язки між явищами й подіями, істинність яких може бути науково доведена.

❖ Формування – процес становлення особистості людину в результаті об'єктивного впливу спадковості, середовища, цілеспрямованого виховання й власної активності особистості.

❖ Цілепокладання – визначення й формулювання цілей і завдань діяльності.

❖ Ціль – усвідомлений образ результату, що передбачається, на досягнення якого спрямована діяльність людини; задум дослідження; науковий результат, який повинен бути отриманий у підсумку дослідження.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Розвиток творчого потенціалу особистості через проектну діяльність на уроках образотворчого мистецтва в школі
2. Виховання естетичних потреб старшокласників сільської школи в образотворчій діяльності
3. Бесіда про музику як важливий компонент формування навичок слухання музики в молодших школярів
4. Ігрові методи навчання на уроках музики як засіб активізації пізнавальної діяльності, що вчать молодших класів
5. Комп'ютерні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності на уроках мистецтва
6. Творчі завдання на уроках музики як фактор розвитку розумової активності дитину
7. Сучасні концепції музично-естетичного виховання й навчання дітей у закордонних і вітчизняних системах
8. Українська народна музична творчість як засіб виховання сімейних цінностей у старшокласників
9. Виховний потенціал національного музичного фольклору на прикладі вивчення його образного змісту
10. Роль акварельного живопису у формуванні пізнавальних інтересів на уроках образотворчого мистецтва
11. Проблема єдності виховання й навчання на уроках музики (образотворчого мистецтва) у школі
12. Українська (закордонна, національна) музична класика як засіб формування естетичного сприйняття природи в школярів
13. Українська (закордонна, національна) музична класика як засіб формування морально-етичних цінностей
14. Художня освіта старшокласників як засіб удосконалювання творчої практики

15. Формування різнобічних естетичних потреб старшокласників у позакласній роботі
16. Особливості самоствердження особистості в різновіковому колективі
17. Взаємозв'язок керування й самоврядування у виховній системі шкільного колективу
18. Проблема свободи особи й педагогічної вимоги
19. Підліток як об'єкт і суб'єкт виховання
20. Стандарт і творчий пошук як компоненти педагогічної діяльності вчителя
21. Евристичні можливості нових інформаційних технологій на уроках музики (образотворчого мистецтва) у школі
22. Форми й методи організації тематичного лекторію для учнів сільської загальноосвітньої школи
23. Сімейне виховання в контексті спадщини В. О. Сухомлинського
24. Патріотичне виховання школярів у діяльності класного керівника
25. Моральне виховання дітей молодшого дошкільного віку засобами мультиплікації
26. Театрально-ігрова діяльність як засіб творчого розвитку й естетичного смаку дошкільників
27. Дитячий музичний театр як засіб поліхудожнього розвитку, що вчать молодших класів
28. Поняття методу виховання
29. Особливості формування дизайнерського мислення в школярів старших класів
30. Педагогічні технології керування процесом навчання обдарованих дітей у позакласній роботі
31. Шляхи і засоби диференціації навчання школярів
32. Особливості психолого-педагогічної адаптації молодших школярів
33. Взаємозв'язок тривожності й самооцінки в підлітковому віці

34. Різномірні завдання як засіб індивідуалізації навчання школярів в умовах «Нової української школи»
35. Пейзаж як засіб художнього самовираження молодших школярів
36. Історичний костюм у дитячому малюнку
37. Дитячий колектив як середовище й фактор розвитку особистості дитину
38. Художній проект «Місто майстрів» по образотворчій діяльності школярів у позакласній роботі
39. Народна іграшка як засіб виховання національної самосвідомості в школярів
40. Проблема формування декоративності в дитячій образотворчій творчості
41. Проблема виявлення й розвитку дитячої обдарованості в образотворчій діяльності
42. Роль виставки натуральних предметів у виразності робіт з ліплення дітей старшого дошкільного віку
43. Інтегроване навчання в середній школі
44. Музика як засіб виховання творчої уяви в дитячому малюнку
45. Розвиток творчих здібностей учнів засобами шрифтової графіки

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бушуєва, Тетяна Володимирівна. Основи наукових психологічних досліджень : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Т. В. Бушуєва. – Київ ; Ніжин : Лисенко М. М. [вид.], 2017. – 242 с.
2. Еронина, Е. А. Світові інформаційні ресурси – основа науково-дослідницької та довідково-бібліографічної діяльності [Текст] / Е. А. Еронина // Університетська книга. – 2020. – № 2. – С. 58
3. Котик, Зиновій Омелянович. Практикум з основи наукових досліджень: [метод. вказівки] / Котик З. О. ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Растр-7, 2016. – 42 с.
4. Кузьмін, Іван Васильович. Основи наукових досліджень : навч. посіб. : авт. пер. з рос. / І. В. Кузьмін ; Вінниц. нац, техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 115 с.
5. Мартюшова, О. Використання ресурсів Інтернету для ефективної інформаційної роботи [Текст] / О. Мартюшова // Бібліотечний форум України. – 2017. – № 2. – С. 11-13
6. Медведєва, Валентина Миколаївна. Основи наукових досліджень : практикум / В. М. Медведєва ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Ліра-К, 2017. – 83 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учб. л-ри, 2010 – 352 с.
8. Про Google Академію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scholar.google.com.ua/intl/uk/scholar/about.html>. – Назва з екрана.
9. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська та ін. ; за ред. проф. Д. В. Чернілевського. – Вид. 2-ге, доп. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010 – 484 с.
10. Черкасов, Володимир Федорович. Основи наукових досліджень у музично-освітній галузі : підручник / В. Ф. Черкасов. – Кіровоград : РВВ КПДУ ім. В. Винниченка, 2017. – 315 с.
11. Шквир О. Л. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт в умовах ступеневої освіти / О. Л. Шквир, 2012 – 39 с.

Зразок оформлення змісту

Вступ.....	3
Глава I. Розвиток самооцінки молодших школярів у процесі навчання.....	6
1.1. Особливості дитини молодшого шкільного віку.....	6
1.2. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку.....	8
Глава II. Вивчення самооцінки в молодших школярів.....	12
2.1. Аналіз методик дослідження самооцінки.....	12
2.2. Висновки й рекомендації з матеріалів діагностики.....	14
Висновок.....	18
Список використаних джерел.....	20
Додаток.....	22

Титульний аркуш і Зміст не нумеруються.

Вступ – сторінка 3

Титульний аркуш курсової роботи

Міністерство освіти й науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський держаний педагогічний університет»

факультет гуманітарної і економічної освіти
кафедра педагогіки

**РОЗВИТОК САМООЦІНКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ – шрифт 16**

Курсова робота – шрифт 16

шрифт 14

Виконав(ла): Петрова Людмила

студент 2 курсу

Спеціальність

Науковий керівник:

І. І. Іванова

2022 р.